

УЧИТЬ ДАРОМ!

Абібулма Сеїт-Джеліль

КРИМСЬКОТАТАРСЬКА ШВИДКО
2000 СЛІВ НА КОЖЕН ДЕНЬ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2022

I. KÖRÜŞÜV VE SAĞLIQLAŞUV

ПРИВІТАННЯ І ПРОЩАННЯ

1. КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ АЛФАВІТ

Aa /a/	Ğğ /ɣw/	Nn /ne/	Şş /ʃe/
Bb /be/	Hh /h/	ñ /ɲe/	Tt /te/
Cc /dʒe/	İi /w/	Oo /o/	Uu /u/
Çç /tʃe/	İi /i/	Öö /ø/	Üü /y/
Dd /de/	Jj /ze/	Pp /pe/	Vv /ve/
Ee /e/	Kk /ke/	Qq /qʷ/	Yy /je/
Ff /fe/	Ll /le/	Rr /re/	Zz /ze/
Gg /ge/	Mm /me/	Ss /se/	

Вимова кримськотатарських звуків Кримськотатарські приголосні

/p/	paali	схожий на український звук /п/. Наприкінці деяких двоскладових слів перед голосними стає дзвінком: <i>kitap — kitabi</i>
/b/	bayram	схожий на український /б/
/t/	toy	схожий на український /т/. Наприкінці деяких слів перед голосними стає дзвінком: <i>maqsat — maqsadi</i>
/d/	deve	схожий на український /д/
/k/	kün	схожий на український /к/. Зустрічається тільки поруч з м'якими голосними. Наприкінці багатоскладових слів перед голосними стає дзвінком: <i>terek — teregi</i>

/k/	keç	схожий на український в слові «кіт»
/q/	qar	схожий на сполучення /кх/. Зустрічається здебільшого поруч із твердими голосними. Наприкінці багатоскладових слів перед голосними стає дзвінком або подовжує їх: ауақ — ауақı /ајаві/ /аја̄:/
/g/	gül	схожий на український /г/. Зустрічається тільки поруч з голосними переднього ряду
/f/	fil	схожий на український /ф/. В розмові широко розповсюдженого степового діалекту замінюється на /p/
/v/	vaqıt	схожий на український /в/ в слові «вітер»
/w/	suv	схожий на англійський звук в слові 'show'. Зустрічається в основному між голосними та наприкінці слів
/s/	say	схожий на український звук /с/
/z/	zal	схожий на український звук /з/ в слові «зала»
/ʃ/	şan	схожий на український звук /ш/
/x/	han	схожий на український звук /х/ в слові «хата». Зустрічається здебільшого з твердими голосними в словах іншомовного походження
/h/	Alla, Allah	сприймається як шум, чутний при енергійному видиху. Зустрічається в запозиченнях з арабської та перської мов. На письмі, як правило, випадає. У промовлянні випадіння іноді веде подовження голосної, що знаходиться поруч

/ʒ/	jurnal	схожий на український звук /ж/. Зустрічається тільки в запозичених словах
/tʃ/	çay	схожий на український звук /ч/
/dʒ/	can	схожий на англійський звук в слові 'jam'
/j/	yer	схожий на український звук /й/. В розмові широко розповсюдженого степового діалекту на початку слів замінюється на /dʒ/
/ʁ/	ağa, sağ	схожий на український звук /г/. Наприкінці слів та перед глухими приголосними асимілює до них
/m/	men	схожий на український звук /м/
/n/	ne	схожий на український звук /н/
/ŋ/	soñ, keñ	трохи схоже на англійське сполучення /-ng/, але при вимові задня частина спинки язика має смикатися з маленьким язичком (з голосними заднього ряду). На початку слова не зустрічається
/N/	keñez	схоже на англійське сполучення /-ng/, але при вимові задня частина спинки язика має смикатися з середньою частиною м'якого піднебіння (з голосними переднього ряду). Зустрічається в середині слова
/l/	laf	схожий на український звук /л/
/l'/	lâle	схожий на український звук /л'/
/r/	raat	схожий на український звук /р/
/r·/	baar	схожий на український звук /р'/

Кримськотатарські голосні

/i/	iş, bita, kiy	схожий на український звук /i/. Зустрічається в абсолютному початку слова й у відкритих складах; а також перед /й/, продовженим, без нього
/i/	bir	вимовляється коротко, щось середнє між українськими звуками /i/ та /и/
/e/	demir	схожий на український звук /e/
/ε/	ve	трохи схожий на український звук /e/, але при вимові кримськотатарського /ε/ язик лежить пласко в ротовій порожнині, кінчик язика знаходиться за нижніми зубами
/a/	ana	схожий на український звук /a/. Зустрічається у всіх складах з майже однаковим промовлянням
/ʼa/	lâkin	схожий на звук /a/. Зустрічається тільки після м'яких та напівм'яких приголосних
/o/	o	схожий на український звук /o/
/ø/	söz	схожий на німецький/турецький голосний /ö/. Зустрічається в першому складі або передає м'якість наступному приголосному
/u/	suv	схожий на український звук /у/
/y/	süt	схожий на німецький/турецький/французький голосний /y/. Зустрічається не далі другого складу

/u̇/	oğlum	делабіалізований звук /u/, який в розмові у другому і далі складах переходить до короткого /ш/; близький до випадіння
/ẏ/	künü	делабіалізований звук /ü/, який в розмові у другому і далі складах переходить до короткого /ї/; близький до випадіння
/ш/	ışık	трохи схожий на український звук /и/. Промовляється напружено, але більш уриваним способом, коротко

Вправа 1.1. Прочитайте алфавіт спочатку від Aa да Zz, потім від Zz до Aa.

Вправа 1.2. Назвіть підкреслені літери.

Aa Bb Cc Çç Dd Ee Ff Gg Ğğ Hh İi Jj Kk Ll Mm
Nn ñ Oo Öö Pp Qq Rr Ss Şş Tt Uu Üü Vv Yy Zz

Вправа 1.3. Напишіть літери в алфавітному порядку.

Zz Kk Ee Xx Dd Öö Vv ñ Aa Uu Bb Tt Mm İi Rr Ğğ Qq Üü Pp Cc Ss
Oo Nn Ll İi Şş Hh Yy Gg Ff Çç

2. СЛОВА З ТЕМИ

ekindi (vaqtı)	/ek'ındı/	час після полудня
-ım/-im	/'ım/	граматична форма афікса присудковості (1-ша особа однини)
ve	/ve/	i
-dır/-dir/- tır/-tir	/'dır/ /'tır/	граматична форма афікса присудковості (3-тя особа)

meşğül, -im	/mɛʒvɯ ʼlʼim/	(я) зайнятий
aydı, sağlıqnen qal!	/a ʼjdi/ /savlı ʼ qnen/ /qal/	бувай (вживається в неофіційних ситуаціях. Форма 'Sağlıqnen qal' перекладається як «До побачення» у 2-й особі однини)
kün	/kun ʼ/	день
aqşam	/aɟʃam/	вечір
acayıp	/aɟʒajıp/	чудовий, дивовижний
yahşı	/jaxʃu/	добрий
Sağlıqnen qal(iñiz)!	/savlı ʼ qnen/ //qal/iñiz//	до побачення (вживається в офіційній і неофіційній ситуації спілкування)
Sağlıqnen barıñiz!	/savlı ʼ qnen/ //ba ʼ r/iñiz//	до побачення (відповідь на попередню репліку)
meraba(iñiz)	//mɛ ʼ raba/iñiz/	привіт (вживається як вітання в офіційних і неофіційних ситуаціях)
Selâm aleyküm!	/selʼa ʼ m/~`alejkım/	Мир вам!/ Здрастуйте! (репліка для тих, хто вітається першим)
Aleyküm selâm!	/a ʼ lejkim/~sel` am/	Мир вам!/ Здрастуйте! (репліка для тих, хто вітається у відповідь)

selâm	/sel'am/	агов! привіт (<i>Вигук для привертання уваги</i>), іноді використовується в неформальних ситуаціях як «Hello»)
aleyküm selâm	/a'lejkim/~sel'am/	вітання як відповідь на попередню репліку
nasıl	/na'sıl/	як
-siñ/-siñ	/'siñ/	граматична форма афікса присудковості (2-га особа)
keççe	/ketʃε/	пізніше
hanım	/hanım/	пані, панна; ханум (ввічлива форма звертання)
körüşmek, tanışmaq	/korıʃmek/ /tanıʃmaq/	зустрітися, познайомитися
saba	/saba/	ранок
güzel	/guzel/	гарний
yoq	/jodʒ/	ні
yaşşı	/ja'xʃi/	добре, гаразд; ок
rastkemek, körmek	/raskemek/ /kor ^(t) mek/	зустріти, (по)бачити
efendi, bey	/efendi/ /bej/	ефенді, пан (ввічлива форма звертання)

tezden	/tezdɛn/	незабаром, скоро
teşekkür etmek	/teʃɛky´retm`ɛk/	дякувати
teşekkür	/teʃɛky´r/	подяка
olmaq, bulunmaq	/olmaq/ /bulunmaq/	бути, знаходитися
em (de)	/e´mdɛ/	також
pek	/pɛk/	дуже
e, ebet/elbet	/e/ /ebet/ /elbet/	так, звичайно
sen, siz	/sɛn/ /siz/	ти, ви
saña, sizge	/saNa/ /sizge/	тобі, вам

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської:

Selâm, saba, ekindi, aqşam, asaуip, güzel, yahşı, teşekkür etem, körüşmek, baqmaq

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української:

Мати, пізніше, незабаром, ні, так, сер, пані, добре, дуже, зайнятий.

Вправа 2.4. Розгадайте слова і запишіть їх правильно.
salın ev me şiahy şekükret elzgü knü

3. ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ

men	/men/	я
sen	/sen/	ти
o	/o/	він, вона, воно
biz	/biz/	ми
siz	/siz/	ви
olar	/olar/	вони

Зверніть увагу!

- Займенники однаково позначають осіб жіночої, чоловічої або середньої статі, тому що в кримськотатарській мові відсутня категорія роду..
- Після займенника третьої особи однини завжди ставиться кома.
- Цим займенником ('O') також позначають вказівний займенник «той».

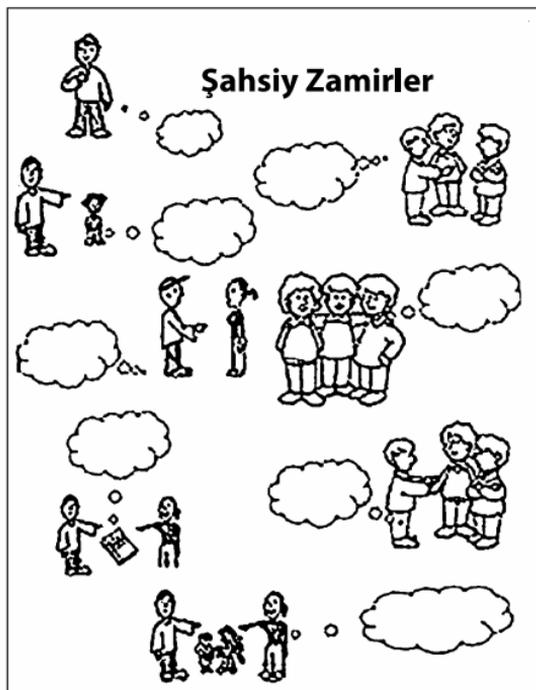
Вправа 3.1. Напишіть відповідний особовий займенник множини.

Men - _____ **Sen** - _____ **O** - _____

Вправа 3.2. Знайдіть особові займенники серед поданих слів.

ey	o	ebet	ve	ok	baq
sen	ol	kün	siz	men	dir
biz	men	ne	olar	bey	yoq

Вправа 3.3. Напишіть особовий займенник для кожної картинки.

4. АФІКС ПРИСУДКОВСТІ

Відмінювання афікса присудковості

Me 'nim	-im/-im/-m	Bi 'zmiz	-mız/-miz
Se 'nsiñ	-siñ/-siñ	Si 'zsiz	-sı(ñi)z/-si(ñi)z
O 'dır, Ola 'rdır		-dır/-dir/-tır/-tir -dır/dir/-tır/-tir	

Зверніть увагу!

- Афікс присудковості використовується для позначення та характеристики людини, его заняття, професії, стану, але в українському реченні може не використовуватися, наприклад: *Men student**tim***. — Я є студент / Я студент.
- При заперечній формі афікс присудковості приєднується до заперечної частки **degil**, наприклад: *O, student degil**dir***.
- В розмові афікс присудковості 3-ї особи може бути відсутнім, а його наявність може свідчити про ймовірність, вірогідність, порівняйте: *Sen acayı**psiñ***. — Ти чудовий(-а)/ дивовижний(-а). *Olar acayı**pler***. — Вони чудові/дивовижні (до людей). *Olar acayı**ptirler***. — Вони, мабуть, чудові/ дивовижні. *Pek yahşı degil*. — Не дуже добре (гарно). *Pek yahşı degil**dir***. — Мабуть, не дуже добре (гарно). Порівняйте також: *O, student(**tir**)*. — Він студент, *Sen student**siñ***. — Ти студент та *Sen student**tirsñ***. — Ти, мабуть, студент.
- У випадку з дієсловами використання афікса присудковості також свідчить про ймовірність, вірогідність, наприклад: *Olar körüş**eler***. — Вони зустрічаються. *Olar körüş**edirler***. — Вони, мабуть, зустрічаються.

Вправа 4.1. Напишіть напам'ять форми афікса присудковості.

Men _____	Biz _____
Sen _____	Sen _____
O _____	Olar _____

Вправа 4.2. Прочитайте речення і підкресліть форми афікса присудковості.

Men meşğ**ül**im. Ö, güz**el**dir. Yahş**ı**ñ. Er şey yahş**ı**dır.

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

İşleriñ(iz) nasıl?	Як твої (ваші) справи?
Men bir qararım.	Зі мною все гаразд.
İşlerim yahşı.	В мене все добре.
Men pek yahşım.	В мене все дуже добре.
Ya sen (siz)?	А як ти (ви)?
(Daa) körüşirmiz.	Побачимося.
Sabalar hayır! / Saba şerifiñiz hayırlı olsun!	Добрий ранок.
Kün şerifiñiz hayırlı olsun!	Добрий день.
Aqşam şerifiñiz hayırlı olsun!	Добрий вечір.
Sağ ol(uñız).	Дякую (тобі/вам).
Körüşkenimiz yahşı (oldı).	Добре з тобою/вами побачитися.
Körüşkenim(iz)den memnünim.	Радий тебе/вас бачити
Men de.	(Тобі / вам) так само

Вправа 5.1. Поєднайте слова з двох груп у фрази.

1. yahşı olur edi bir qararım memnünim Men körüşirmiz Men pek

2. yahşım Daa Körüşkenimden Men Körüşken olsaq de

Вправа 5.2. Додайте пропущене слово.

_____ yahşım.	Men ____ _____.
Men pek _____.	__ sen?
(____) körüşirmiz.	_____, yahşı olur
Saba _____	edi.
olsun!	Kün şerifiñiz _____
Sağ _____.	_____!
Körüşkenimizden _____.	Men ____.
_____ñiz nasıl?	Aqşam şerifiñ _____! _____!

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською.

Радий тебе/вас бачити. Дякую. Доброго дня. Побачимось.
В мене все дуже добре. Зі мною все гаразд. Тобі/вам так само.
Добре з тобою/вами побачитися. Добрий вечір. Добрий ранок.
А як ти (ви)? В мене все добре. Як справи?

6. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

<p>— Selâm Mayk! — Aleyküm selâm Ğanna! İşleriñ nasıl? — Sağ ol, men bir qararım, ya sen? — Pek yahşı. Men de yahşım. Körüşirmiz.</p>	<p>— Привіт, Майк! — Привіт, Ганно! Як справи? — Зі мною все гаразд, дякую, а як ти? — Чудово. Добре. Побачимось.</p>
<p>— Kün şerifiñiz hayırlı olsun! — Sizge de hayırlı olsun Djeyn! İşleriñiz nasıl? — Men bir qararım, sağ oluñ. — Pek yahşı.</p>	<p>— Доброго дня, пане! — Доброго дня, Джейн! — Зі мною все гаразд, дякую. — Це добре.</p>
<p>— Sabalar hayır, Tom! — Hayırlı olsun, Bob! — İşler nasıl? — Pek yahşı. Sağ ol. Ya seniñ işleriñ (nasıl)? — Mende de er şey yahşı. Sağ ol.</p>	<p>— Доброго дня, Том! — Доброго дня, Боб! — Як справи? — Чудово. Дякую. Як у Вас справи? — В мене все добре. Дякую.</p>
<p>— Selâm Meri! — Aleyküm selâm Cenifer. Körüşkenimiz yahşı. — Men de öyle tüşünem. İşleriñ nasıl? — Meşğülim. Ya sen? — Mende er şey yahşı. — Pek yahşı. Körüşkence!</p>	<p>— Привіт, Мері! — Привіт, Дженіфер! Рада тебе бачити. — Я тебе теж. Як справи? — Зайнята. А ти? — В мене все дуже добре. — Добре. Бувай!</p>

Вправа 6.1. Поставте речення в правильному порядку.

Sağ ol, men bir kararım, ya sen?
Pek yahşi. Men de yahşım. Körüşirmiz.
Aleyküm selâm Ğanna! İşleriñ nasıl?
Selâm Mayk!

Mende de er şey yahşi. Sağ ol.
Hayırlı olsun, Bob!
İşler nasıl?
Sabalar hayır, Tom!
Pek yahşi. Sağ ol. Ya seniñ işleriñ (nasıl)?

Mende er şey yahşi.
Meşğülim. Ya sen?
Selâm Meri!
Men de öyle tüşünem. İşleriñ nasıl?
Pek yahşi. Körüşkence!
Aleyküm selâm Cenifer. Körüşkenimiz yahşi.

Вправа 6.2. Перекладіть кримськотатарською.

— Sabalar hayır, Tom!
— *Добрий ранок, Боб!*
— İşler nasıl?
— *Чудово. Дякую. Як у тебе справи?*
— Mende de er şey yahşi. Sağ ol.

— Selâm Meri!
— *Привіт, Дженіфер. Добре з тобою побачитися.*
— Men de öyle tüşünem. İşleriñ nasıl?
— *Зайнята. А ти?*
— Mende er şey yahşi.
— *Добре. Бувай!*

- Selâm Mayk!
 — *Привіт, Ганно! Як справи?*
 — Sağ ol, men bir qararım, ya sen?
 — *Чудово. Добре. Побачимся.*

Вправа 6.3. Відтворіть діалоги.

- — Aleyküm selâm Cenifer. Körüşkenimiz yahşı.
 —
 — Meşğülim. Ya sen?
 —
 — Pek yahşı. Körüşkence!
 —
 — Aleyküm selâm Ğanna! İşleriñ nasıl?
 —
 — Pek yahşı. Men de yahşım. Körüşirmiz.
 —
 — Hayırlı olsun, Bob!
 —
 — Pek yahşı. Sağ ol. Ya seniñ işleriñ (nasıl)?
 —

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 7.1. Напишіть слова в алфавітному порядку.

Selâm, sabalar, kün, aqşam, kündüz, yahşı, pek, memnünim, qarar,

sağ ol, görüşmek, körmek, sen, görüşürmiz, acayıp, keççe.

Вправа 7.2. Прочитайте слова в транскрипції, потім напишіть їх буквами.

/sen/ /kor·mek/ /korıʃmek/ /sa´vol/ /jaxʃi/ /pe´kyaʃi/
 /kun·/ /kun·duz/ /aʃʃam/ /saba/ /s·el´am/ /s·el´a´mal´ejkim/
 /ja/ /korıʃk·e´ndze/ /pek/ /xanım/ /efendi/

Вправа 7.3. Напишіть переклад кримськотатарською.

він (людина) —

ми —

я —

ти —

вона (людина) —

вони —

він, вона, воно (про речі і тварин) —

ви —

Вправа 7.4. Вставте правильну форму афікса присудковості.

Men pek yahşı _____.

Sen meşğül _____.

O, hoşnut _____.

Biz şeñ _____.

Siz hayırlı _____.

Olar oğurlı _____.

Вправа 7.5. Поставте слова в правильному порядку в кожному реченні.

— hayır Asan sabalar!

— Bekir olsun hayırlı!

— nasıl işleriñ?

— ol sağ. sende ya?

— karar bir. ol sağ.

Вправа 7.6. Розкажіть діалог із вправи 7.5., замінюючи слова "Asan" і "Bekir" ім'ям своїм і свого друга / подруги.

ЗМІСТ

Но- мер уро- ку	Комунікативна тема	Граматична тема	
I	Привітання і про- щання / Kögüşuv ve sağlıqlaşuv	Особові займенники Афікс присудковості	5
II	Знайомство, краї- ни, національності / Tanışuv, memleketler, milletler	Присвійні займенники Частка degil: заперечні і пи- тальні речення	21
III	Професії / Zenaatlar	Багатофункціональне сло- во bir Афікси присудковості	40
IV	В класній кімнаті / Sınıf odasında	Число іменників Вказівні іменники bu, şu, o Питальна і заперечна фор- ми речень	54
V	Сім'я і домогоспо- дарство / Qoranta ve ev işleri	Подвійні слова Афікс діючої особи -cı Слова bar, sabı olmaq, ibaret	69
VI	Пори року, місяці, дні / Yıl mevsimleri, aylar, künler	Числівники	90
VII	Повсякденне життя / Kündelik yaşayış	Şimdiki zaman Аспект можливості/немож- ливості Прислівники частотності	101

VIII	Інтереси і хобі / Meraq ve hobby	Devamlı ta daimiy şimdiki zaman Daimiylik gelecek zaman Конструкції з -nı/-ni beğenmek /уартаға sevmek Іменники на позначення живих/неживих істот	119
IX	Їжа і напої / Aşayt ve içimlikler	Зчисленні, незчисленні іменники Числівники 100–1000 Слова, що виражають кіль- кість: çoq, baayađı, bir kesek	137
X	У кафе / Qavehanede	Кількісні слова az, biraz, tekâran, azıq Аспект можливості та мо- дальні слова mümkün, kerek Питальні речення зі сполуч- никами ya ya da yoqsa	150
XI	Оплата / Tölev	Слово kerek Спеціальні слова в Şimdiki zaman i Kelecek zaman Питання з qaç i ne qadar	164
XII	У місті / Şeerde	Називання часу Післяймен- ники Наказовий спосіб	176